

KAZAK TÜRKLERİ'NDE KARTALLA AVCILIK

Yrd. Doc. Dr. Abdulvahap Kara*

Kartalla avcılık Türklerin en eski avlanma şekillerinden biridir. Altı bin yıllık tarihi geçmişe sahip olduğu söylenmekle birlikte, biz onun tarihi izini kaynaklarda 2-3 bin yıl eskilere kadar takip edebilmekteyiz. Arkeologlar bununla ilgili petroglifleri, yani kaya resimlerini Kazakistan'ın "Tanbali Tas" ve "Bayancurek" kaya resimleri arasında tespit etmiştir. Bunlarda, kartalla av avlayan avcılarının resimleri bulunmaktadır.[\[1\]](#)

Biz bu tebligimizde, kartalla avcılık konusunda, kartalın yakalanması, evcilleştirilmesi, eğitilmesi, bakılması, av gelenekleri, günümüzde Kazaklar arasında kartalla avcılık konuları ve Kazak Türkçesi'ndeki kartalla avcılık terimleri üzerinde duracağız.

Kartalın yakalanması: Kazak Türkçesinde, kartalı yakalayıp eğiten ve avda kullanan avcılara kusbegi, yani kusbeyi veya "burkitçi" yani kartalci derler. Genel olarak kusbeyleri kartalı bes şekilde yakalayabilirler.

1. **Doymus kartalı yakalama:** Yerde avını yakalayıp yemekte olan kartalın iyice doyması beklenir. Kartalın doyup ucmaya hazırlandığı sırada, hızlı bir atla üzerine sürülerek kartal yakalanır. Doyan kartal bazen ucmakta gecikir ve yakalanır. Ancak bazen de avcıdan önce davranarak uçup kurtulur.

2. **Doğusturerek yakalama:** Ehlileşmiş kartal ile yabancı kartal her zaman birbirine düşmandır. Havada uçan yabancı kartal görüldüğünde, evcil kartal doğuşu için salıverilir. İki kartal havada doğuşurler. Doğuşu esnasında iki kartal birbirlerine pencelerini batırarak sarmas dolas bir halde yere düşerler. Bu esnada yabancı kartal yakalanır.

3. **Agla yakalama:** Kartalların çok görüldüğü bolgeye agla tuzak kurulur. Bunun için etrafı yere saplanmış siriklar sayesinde agla çevrilmiş u şeklindeki yere canlı veya derisi doldurulmuş tavşan veya tilki yem olarak konur. Havadan bu yemi gören kartal almak için son sürat süzülür dalis yaptığında ağı takılır. Böylece kartal yakalanır.

4. **Yuvadan yavru alma:** Kartallar genellikle dağlık arazilerde sarp kayalıkların girintilerine yuva yaparak yavrularlar. Böyle yuvalara kayaların üst kısmından ip sarkıtılarak inilir ve yavru alınır. Ancak bu çok tehlikeli bir yakalama şeklidir. Ana kartal genelde yuvası belli olmasın diye sabahın erken saatlerinde yuvadan ayrılır ve akşama doğru geri gelir. Yavrusunun alınmak üzere olduğu anda yuvaya donerse, avcı için çok büyük tehlike yaratır. Bu durumda, kartalın saldırısından korunmak için avcılar yanlarında kalkana benzer bir korunma aracı da tasırlar.

5. **Kapanla yakalama:** Kartalla kapanla da yakalanir. Ancak cogunlukla havyanin ayagi yaralandigi veya kirildigi icin bu yol tercih edilmez.[2]

Kartalin evcillestirilmesi: Kusbeyleri, yavru iken yakalanip egitilen kartallara “kolbala” yani elde buyutulen kartal ve yetisken iken yakalanip egitilen kartala ise “tuz kartali” yani doga kartali derler.[3] Doga kartalini egitmek, yavru iken yakalanip elde buyutulen kartali egitmekten daha zordur.[4]

Ayrica, Kazak kusbeyleri huy acisindan kartali “akbeyil” yani munis ve “kingi” ters mizacli olarak ikiye ayirirlar. Akbeyil kuslar sorun cikarmadan insana cabuk alisirlar. Ters huylu kuslarin ehlilestirilmesi ise uzun zaman alabilir.[5]

Yakalanan kartal “irgak” denilen yerden biraz yuksekce ucu baglanarak gerilmis ipe kondurulur[6] ve ip salincak gibi devamlı sallandirilarak kus birkac gece uykusuz birakilir. Cunku, cok dayanikli ve guclu bir havyan olan kartalin uykusuzluga dayanaksiz bir hayvandır. Ayrica gurultuden de rahatsiz olur. Ayni zamanda kartalin yaninda sabahlara kadar sarkilar soylenir veya cocuklara gurultu yaptirilir. Boylece hem kartal yorgun dusurulur ve hem de insanlara alismasi saglanir.[7]

Kusu irgakka koyduktan sonra, devamlı sallayip uyutmamak gerekir. Uykusuzluktan iyice bitap dusen kus ansizin yere duser. Bundan sonra kartal uysallasmaya baslar.[8] Kusbekler, vahsi kartali ehlilestirme surecinde, onu davranma, vurmak, bagirmek gibi kotu davranislarin dogru olmadigini soylemektedirler. Cunku, kartal kinci bir hayvandır. Maruz kaldigi kotu davranislari unutmaz. Gunun birinde intikam alabilir.[9] Nitekim, efsaneye gore, Naymanlarin Toletay isimli beyinin oglu Kitay’i egittigi kartali saldirarak oldurmustur.[10]

Yakalandiginda tok olan kartalin egitilmesi dikkat ister. Cunku, tok hayvan kolaylikla boyun egmek istemez. Devamlı cirpinarak karsi koymak ister. Bu yuzden kusun sindirim organlarinin ezilmesi veya ofkeden olmeleri mumkundur. Bu yuzden, tok hayvanin ehlilestirilmesine baslamadan once agzindan obek obek buz veya kar verilerek ic organlarinin ezilmesi onlenir. Veya, koltuk altlarına soguk su puskurtulur.[11]

Kartalin yeme alistirilmesi: Iyice ac birakilmis olan kartala bir parca et gosterilir. Baslangicta hayvan eti yemekten cekinir. Bu durumda, hayvanin kanatlarına basarak agzindan zorla eti yedirmek gereklidir. Kus ilk yemi yuttup nefeslendikten sonra kendiliginden verilen etleri yemeye baslar. Et once kusun gagasina kadar yaklastirilerek verilir. Daha sonra, et parcalari yavas yavas uzaklasilarak yedirilir. Boylece kus uzaktan yeme gelmeyi ogrenir.

Kartalin yemleri koyun, sigir ve ozellikle yilki etinden hazirlanir. Keci eti ise kartala zararli oldugu icin verilmez. Av hayvanlarından dag sicaninin eti kartal icin ideal yemdir. Cunku, onun kemigi kartalin midesinde erimektedir.[12]

Kartalin midesini temizleme: Bazen kartalin midesinde yenen etlerin parcalari ve hatta yun, kil gibi seyler kalir. Bunlar hazmedilmez. Bu da hayvana rahatsızlık verir. Bu gibi durumlarda hayvanin midesini temizlemek gereklidir. Bunun icin at yelesi veya kamis puskulu gibi yumusak seyler ipe baglanarak yutturulur. Boylece hayvanin midesinin dibindeki kalintilari daha asagilara inmesi saglanir. Buna Kazak Turkcesi'nde kusun "koyasini tusiruv" denmektedir.[13]

Kusu verilecek yem miktarı: Kus da insan gibidir. Yiyecek yem miktarı cussesinin buyuklugu ile dogru orantilidir. Bu yuzden butun kartallara ayni miktarda yem verilmez. Tecrubeli kusbeyleri hayvani yemlerken devamlı surette kursagini elleriyle kontrol ederler. Kursagin cok olup siserek gerilmemesine dikkat ederler. Diger taraftan fazla doyurmamak isterken, kusun kursaginın yeterince dolmaması da iyi degildir. Cunku, iyi beslenemeyen kartal zayıf ve halsiz olur. Bu da av esnasında performanısını dusurur. Kartallar iki günde bir belirlenen miktarda yemle beslenir.[14]

Kartalin tilki avi icin egitilmesi: Kus iyice ehliyesip yeme gelmeye basladiginda, avcılık egitimine gecilir. Bunun icin "sirga" veya dalbay denilen sahte av hayvanlari hazirlanir. Sirga veya dalbay ici yun, saman vs. ile doldurulmus tilki veya tavsan derisinden hazirlanmis bir nevi torbadir. Buna tilki kuyrugu da eklenir. Boylece uzaktan bakildiginda tilkiye benzer sahte av hazirlanmis olur. Uzun bir ipe baglanan sirgayı bir kisi ata binerek surukler. Buna "sirga cekmek" denir. Kusbeyi elinde kartali oldugu halde atli adamin gececegi bir yerde durur ve kartalin tomagasini cikarir. Ac olan kus sirgayı gorur gormez saldirir. Sirgaya konan kus bir yem verilerek alinir. Boylece bu talimler devam eder. Kartal daha sonra ava cikildiginda, sirgaya saldiridigi gibi tilkiye de saldiracaktır.[15] Bir kartal elli yasina kadar yasayabilirse de, kusbeyleri bir kartali en fazla on yil ellerinde tutarlar ve sonra dogaya saliverirler. Cunku bundan sonra, kartalin av becerisinin dustugu gorulur. Iste Boylece

bir kartal av icin egitilmis olur. Goruldugu gibi bu cok sabir ve sevgi isteyen bir istir.

Kartali yakaladigi tilkiden ayırmak: Kartal, yakaladigi avi kendi sahibinden bile kiskanarak vermek istemez. Bu hususta bir Kazak atasozu "it sahibi, kartal kendisi icin avlanır" demektedir.[16] Bu yuzden avci, kartali avından ayırmak icin ona toyat yani yem vermek zorundadır. Boylece hayvan bir yemle kandirilarak avi elinden alinir. Eger avci,

hemen yetismezse, kartal yakaladigi avi parcalamaya baslar ve avin derisine zarar verir. Bu yuzden kusbeyleri kartali avda kontrollu ucurmak zorundadirlar. Kendileri de avi gormedikce, kartali ucurmazlar. Ucurduktan sonra da avin pesinden son surat atlariyla kostururlar.[17] Kartalla avcilikta en zevklisi tilki avidir. Kazaklar “alpis eki aylali tilki” yani altmis iki hilesi olan tilkinin avinin avcilar icin cok eglenceli oldugunu soyerler. Kartalin ava dalis sekelleri:

Yuksekte ucan kartal avini gordugunde uc sekilde avinin ustune dalis yapabilir:

1.Sansila aluv: Yuksekten dikine avinin ustune gelme seklidir. Kartal icin tehlikeli bir saldiri seklidir. Kacmakta olan tilki son anda yana dogru kendi atarsa, kartal yere cakilabilir.

2. Sipira aluv: Kartalin av hayvinin ardindan hizli bir bicimde yaklasmasidir. Bu da ucus seklinde de tilkinin kartali cali cirpiya takma tehlikesi vardir.

3. Ilip aluv: Kartalin tilkinin ustune gelerek sirtina pencisini batirmasi ve yuzu arkasina ceviren tilkinin burun kismini diger pencesiyle yakalamasidir. Kartalin en emniyetle av seklidir. Kusbeyleri, kartali avini bu sekilde yakalamasi icin egitmeye calisirlir.[18]

Kartalin dis gorunusunun ozellikleri: Bir kartalin “kiran” yani iyi avci olup olmadigi, yaris ati gibi, dis gorunusunden de belli olur. Iyi kartallar genelde buyuk basli, gagasi iri, gozleri cokuk olur. Kanat tuyleri buyuk, pacalari kizil ve dilinin altinda parmak buyuklugunde siyah bir ben bulunur. Ayaklari kalin ve puturludur.[19] Avciligiyla meshur kartallar Kazakistan’da Ile Daglari civarindaki Narinkol kartallaridir. Cussesesi, gucu ve dis gorunuy itibariyle heybetlidirler.[20] Kartalin vucut gelismesi iki yasinda tamamlanir. Bu sebeple, kartal iki yasindan itibaren avda verimli olmaya baslar.

Tazi ve kartalla avciligin arasindaki farklar: Tazi tilkiyi kovalayarak yakalar. Eger, yeterince hizli degilse tilki kacar. Fakat, kartal yukseklerden dalis yaparak avlandigi icin tilkinin kurtulma sansi fazla degildir. Diger taraftan taziyla tilki avina giden avcinin altinda guclu at olmalı ve avlanacak mekan da duzluk olmalıdır. Cunku, tazi pesinden kovalidigi tilkiyi yorarak yakalar. Bu yuzden tazinin tilkiyi yakalamasi uzun mesafade gerceklesir. Daglik ve engebeli arazide tazinin tilkiyi yakalamasi zordur.[21]

Kartalin en zor av baykus: Kartal icin avlarin icinde en belalisi baykustur. Ancak cok guclu kartallar baykusla bas edebilir. Kartala yakalanacagini anlayan baykus yere sirt ustü yatar ve iki pencisini one dogru tutar. Boylece ustune gelen kartalin kursagini delmeye calisir. Kartal gucsuz ve cevik olmazsa, baykus amacina kolaylikla ulasir. Bu yuzden kendine guveni olan kartallar baykus saldirabilir.[22]

Kartalla tavsan yakalama: Kartalin tilkiden ziyade tavsani avlamasi guctur. Kartalla tavsan avi zor oldugu kadar, eglencelidir de. Tavsan genelde cali cirpi ve sik

kamislarin oldugu bolgelerde yasar. Boyle mekanlarda avlanmak elbette kartal icin zordur. Ayrica zik zaklar cizerek kacan tavsani kartal yakalamakta zorlanir.[23]

Kartalla avcilikta atin onemi: Kartalla avcilikta atin iyi olmasi da onemlidir. Yuruyusu rahat bir at kartal icin de, avci icin de elverislidir. Kartalin avini uzak mesafelerde yakaladiginda, avcinin atinin hizli olmasi yararli olur. Ayrica atin kartaldan urkmemesi, av esnasinda sahibini terk edip gitmemesi de gereklidir.[24]

Kartal avcisinin maiyeti: Kusbeyleri “sayat”, yani kartalla avciliga yalnız cikmazlar. Cunku, kartalla avcilik tek kisinin yapacigi bir av turu degildir. Belli bir gorev paylasimi yapmis birkac kisiyi gerektirir. Kartal ile avcilikta gorevliler sunlardır:

Turipsi: Bir tepenin ustunde kartali tutan kimse.

Izsi: Tilki veya tavsan gibi av hayvanlarinin izini takip edip saklandigi cali cirpi veya kovuktan cikmasini saglar.

Kaguvsi: Kacan av hayvaninin tekrar bir cali cirpi arasina girmemesini, duzlukte kacmasini saglar.

Tosuvsi: Kartalin avini yakalamasini bekler ve kartal avini yakaladigi anda yetisir ve bir yem vererek avi kartaldan alan kimse.

Bakirsi: Av cadirinda kalan av pesinde olan kimselere sicak cay ve yemek hazirlar.[25]

Ayrica avi seyretmeye gelen kimseler de sayata katilabilirler. Ayrica ava gelen misafirlere yakalanan ilk avi vermek gelenegi vardir. Bu sebeple, avin bereketi ve sansinin ayni zamanda misafirle ilgili oldugu inanci yaygindir. Eger av bereketli gecerse ise misafirin “kancigasi yagli” yani av torbasi yagli, aksine bereketli gecmedigi zamanda “kancigasi kuvragan” yani av torbasi kurumus denir.[26]

Kartal'in mevsimleri: Kartal beslemek bir herhangi bir ev kusunu beslemeye benzemez. Onun mevsimleri vardir. Bu mevsimlere gore kusu ava cikarmak, idman yaptirmak, tuylerinin yenilenmesi saglanmalidir. Genel olarak bir kartal Eylul-Mart aylarinda karli kis gunlerinde ava cikarilir, Mart'tan Agustos'a kadar kartal eski tuylerini dokup yeni tuy cikarir. Bunun icin kusa gerekli ortam saglanir. Agustos-Eylul aylarinda ise kusa av idmanlari yaptirilir. Gunumuzde Kazakistan'da bazi zenginlerin gosteris icin kartal satin alip bu mevsimlerin geregini yerine getirmeden evde beslemelerini kusbeyleri elestirmekte ve bunun cok yanlis oldugunu soylemektedirler.

Av mevsimi: Genelde kartalla tilki avi icin uygun mevsim karin dustugu gunlerdir. Cunku, tilkiler gunduzleri saklanip geceleri avlanan hayvanlardır. Genelde de sican

gibi küçük hayvanları avlarlar. Av bulmak için aksamdan sabaha kadar dolasirlar. Buna Kazaklar “tulkinin cortuvi” yani tilkinin dolanması derler. Kusbeyleri kar dustugu zaman çok sevinirler. Özellikle Kazakların “sonar” veya “kansonar” dedikleri taze kar onların avlanmaları için çok elverişlidir. Çünkü taze karda tilkinin izi belli olur. İzi takip edilerek saklandığı yerden tilki çıkarılır.[27]

Kusun tuylarını yenilemesi: Mart ayının ortalarından itibaren av mevsimi sona erer. Artık kartalın tuylarını yenileme mevsimi başlar. Kusa bu mevsimde ozen göstermek gereklidir. Tuy yenileme dönemini iyi bir şekilde geçiren kus, eski tuylarından tamamen kurtularak yepyeni, parlak ve canlı tuylara sahip olur. Tuy yenileme mevsiminde hayvana verilen yem miktarı artırılır. Tuyları gereğince yenilenen hayvan avlanma mevsiminde daha verimli olur. Çünkü, daha çevik ve atak hareket eder. Eğer hayvan bu dönem iyi geçiremezse, tuyları zayıf ve soluk olur. Kusbeyleri için avlanma mevsimi karın dustugu Ekim ayından Mart’a kadar sürer.

Kartalın idmanı: Ağustos ayından Eylül ayına kadar olan süre, kartalın deyim yerindeyse antrenman dönemidir. Bu döneme Kazaklar “kusti kayiriv” demektedirler. Bu dönemde, kusbeyleri kartalarını, seyislerin yarış atlarını yarışa hazırladıkları gibi, ava hazırlarlar. Semiz kusların kas etleri sertleştirilip güçlendirilerek uçuşa hazırlanır. Bu devrede kusa “bortpe yem” veya “ak cem” adı verilen yem verilir. Bu yem, bir gün boyu suya konarak kandan ve yağdan arındırılan kalorisi düşük ettir. Bortpe yem kusun iç yağlarının azalması ve kaslarının gelişimini sağlar. Eylül ayına kadar kus babına gelir ve ava hazır olur.[28] Av döneminde kusa iki günde bir yem verilir. Semiren ve tok olan kus tilki avlamaz. Diğer yandan yeterince besin alamayan kus da halsizleştiği için avda başarılı olamaz. Bundan dolayı av mevsiminde kartala verilecek yem miktarı iyi ayarlanmalıdır.[29]

Kartal avcılığı ile ilgili Kazakça terimler:

Kiran: avcılıkta mahir kartal

Pistak pistak: Kartalın çıkardığı ses

Kaah kaah: Kusbeyinin kartalı çağırma sesi.

Kusbegi: Kusbeyi

Kizilmay: Kusun iç organlarının ezilmesi

Koyasin tusiruv: kusun midesindeki et kalıntıları, yun, kil gibi rahatsızlık veren şeylerin temizlenmesi

Kustu kayiruv: kartalı ava hizirlamak için idman yaptırma.

Irgak: Kartalın eğitimi sırasında kullanılan salıncak

Bortpe cem veya ak cem: yagi ve kani temizlenerek kalorisi dusurulmus etten hazirlanan yem.

Sayat: kartalla avcilik seferi

Toyat beruv: Av esnasinda tavsan veya tilki yakalayan kartal avini hemen yemek ister. Iste bu sirada kartalin istahini kesmek icin hemen yem verilmelidir. Bunun icin onceden but etinden hazirlanan yem kusa uzatilarak bir iki kere galamasi saglanir. Buna toyat denir.[30]

Sirga veya dalbay: tilki veya tavsan derisinden hazirlanmis kartali avlanmaya egitmeye yarayan torba.

Sirga cekmek: kartali avlanmaya egitme sirasinda sirga denilen torbanin atla hareket ettirilmesi.

Av kartalinin takimleri:

Tomaga: Genelde kartalların gozu “tomaga” denilen bir baslik giydirilerek kapali tutulur. Eger kartalin gozu bu baslikla ile kapatılmazsa, hayvan rahat durmaz, saga sola saldirir. Av yolculugu esnasinda da tomaga ile hem kartalin rahat durmasi saglanir ve hem de kartalin av gorerek ansizin ucmasi onlenir.[31]

Kartalin gozleri cok keskindir. Goge yukseldigi zaman 10 km mesafedeki bir tavsani gorebilir. Bu yuzden Kazaklarda bir deyim, “Altay’da tomagasi cikarilan bir kartal, Savir’daki tilkiyi gorur.[32] Altay ile Savir’in arasi yaklasik 180 km’dir.

Ayakbav: Kartalin iki ayak bileklerine deri kayistan “ayakbav” yani ayak bagi denilen bagciklar takilir. Bu bagciklar 50 cm uzunlugunda olup ucunda halkasi vardir. Kartalla bu bagla ucar. Ucmadigi zamanlar bu halkalardan baska kayislar gecirilmek suretiyle baglanir. Egitim esnasinda bu halkalara sicim baglanarak uculur.

Tugir: Kartalin her zaman durdugu 3 veya 4 ayakli sehpa bicimindeki oturagi. Buna tugir denir. Bu tugirin ayaklari sabit oldugu gibi, seyyar da olabilir.

Biyalay: Kartalin celik gibi pencesinden korunmak icin kola takilan deriden yapilmis bileklikli eldiven. 1Kartal daima sag elde tutulur.

Baldak: Kartali at sirtinda tasirken kola destek olmasi icin egere takilan catal bicimindeki kaldirac. Bir kartal 30 kg’dan az degildir. Bu yuzden kusbeyinin bir kartali kolunda devamlı tasimasi mumkun degildir. Baldak ona destek olur. Cok soguk havalarda, kartalin bazen usumemesi icin bebek gibi kundaklanarak tasindigi durumlarda olur.

Cem saptiyak: Kartalin yem kasesi. Sapli ve uzunca tahtadan yapilir.

Cem torba: Yem torbasi. Avlarda kartala verilecek etten yapilmis yemlerin tasindigi torba.[33]

Kartalin yas isimleri:

Kazaklar kartala 12 yasinin herbirine ozel isim vermistir. Bunlar sunlardir:

1. Balaban
2. Tirnek
3. Tastulek
4. Kantulek
5. Kumtulek
6. Kuvtulek
7. Koktubit
8. Kana
9. Cana
10. Bersin
11. Barkin
12. Songel[34]

Kazaklara gore kartal cesitleri:

Kok segir, Segir payan, Kandi koz, Muz balak, Is cargin ve Ak iyik. Kartalin en iyisi Altay bolgesine has olan Ak iyik kartalidir.[35]

Gunumuzde Kazaklar arasinda kartalla avcilik: Sovyet doneminde ihmal edilen ve kaybolmaya yuz tutan kartalla avcilik, 1991'de Kazakistan'in bagimsizligini kazanmasindan sonra, tekrar canlanmaya baslamistir. Son birkac yildan beri Kazakistan'da kusbeyleri arasinda yarismalar duzenlenmektedir. En son Subat 2006'da yapilan "Sonar 2006" kusbeyleri yarisina 6 eyalatten 30 kadar yarismaci katilmistir. Kartalin dis gorunusu ve guzelligi, gucu, avina dalis sekli ve yakalayisi,ucusu ve sahibine bagliliginin degerlendirildiği yarisma sonucunda, Aben Toktasinov isimli yasli kusbeyi Ak Celke (Ak Ense) isimli kartaliyla birinciligi aldi. 2006 yili itibariyle Kazakistan'da 70 kadar profesyonel kusbeyi bulunmaktadir. Kazakistan'da kartalla avciligi gelistirmek icin Kartal Federasyonu kuruldu. Federasyon Kazakistan'daki kusbeyleri yarismalarini uluslar arasi seviyeye cikarmak icin calismalar yapmaktadir. Oncelikle Mogolistan, Ozbekistan ve Cin kusbeyleri arasinda musabakaler tertiplenmesi planlanmaktadir.[36]

Ayrica Karagandida bir kartalla avcilik okulu acilmistir. "Kayrat" at sporu okuluna bagli olarak acilan "Sayat" Kartalla Avcilik okulunda lise seviyesindeki genclere egitim verilmektedir. Iki, uc yil suren egitimde, once ata binme ve daha sonra kartal avcilik ogretilmektedir.[37]

Kazakistan'ın kartallarıyla meşur bölgesi Nura'da ise bir kartalla avcılık müzesi açılmıştır. Burada kartalla avcılık tarihi üzerine fotoğraflar, av kartalı takımları gibi eşyalar sergilenmektedir. Müze ziyaretçileri ayrıca av mevsimlerinde kusbeyleri ile birlikte kartal avına çıkabilmektedirler.[38]

Kazak Türkleri arasında kartalla avcılık geleneği en iyi şekilde Mogolistan Kazakları arasında muhafaza edile gelmiştir. Mogolistan'ın Kazakların yoğun bir biçimde yaşadığı Bayan Olgıy bölgesindeki Kazaklar bu geleneği kesintisiz devam ettire geldi. Günümüzde, bu gelenek Kazakistan'daki gibi bir spor dalına dönüştürülmüştür. Bunun için kurulan Burkut (Kartal) Derneği'ne kayıtlı 200 kadar kusbeyi bu sporla uğraşmaktadır. Bayan Olgıy Kazakları son birkaç yıldır Ekim ayında Kartalla Avcılık Festivali düzenlemeyi gelenek haline getirmişlerdir. Ayrıca bazı turizm şirketleri bu dönemde turistler için ortalama iki bin dolar karşılığında 10 günlük kartalla avcılık turları tertiplemektedirler.[39]

Kısacası, Türklerin en eski av geleneklerinden olan kartalla avcılık Kazak Türkleri arasında Sovyet döneminde zayıflamış olmakla birlikte günümüzde tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu geleneğin en eski şekliyle devam ettirilmesi, Türk kültürü için büyük bir kazanımdır. Bu sebeple modern hayata adapte edilerek kartalla avcılığın uluslar arası bir yarışmaya dönüştürülmesi faydalı olacaktır.

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi.

Not: Bu yazı, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 15-16 Kasım 2006 tarihinde düzenlediği Türk Kültüründe Av konulu uluslararası sempozyumuna bildiri olarak sunulmuştur ve bildiriler kitabında dipnotlarıyla beraber yayınlanacaktır.